

La panotxa de blat de moro

(ALDC, IV, 804. La panotxa de blat de moro)

Els noms de més extensió geogràfica per a la ‘panotxa’, inflorescència i infructescència del blat de moro, són *panolla*, *panotxa*, *pinya*, *capça* i *espiga*. *Panolla* (der. *panollots* 124, intensiu de *panolla*) deriva del llat. vg. PANŪCULA (llat. cl. PANICULA), der. de PANUS ‘espiga en panícules; mill’ (*DELL*); però per al *DECat*, a partir d’una variant de Sant Isidor ‘troca que ha de ser filada’; *panotxa* podria ser d’origen mossàrab (< *PANUCEA), que hauria pujat de sud a nord (*DECat*), però, tractant-se d’una gramínia coneguda a través del cast., creiem més en una procedència hispànica del nom, com ja indicava el *DCVB*, com també *panolla* procedent de l’arag. o, menys probablement, adaptació del cast. *panoja* (cf. *encollir-se* ← cast. *encogerse*, val. *atall* ← cast. *atajo*; veg. Veny, 1989 b); veg. *blat de les Índies*, possible calc del cast. *trigo de Indias*; *panís*, del cast. *panizo*, pel canvi d’espècie *Setaria italica* → *Zea mays* (veg. mapa 521). Quant a la var. *pinotxa*, més que “por confusión con *pinocha* ‘hoja de pino’” (*DECH*), serà deguda a l’atracció de *pinya*, mot amb el qual conviu *panotxa* o que hi té una àrea adjunta; *panotxo* 15 pot ser resultat d’una homonimització amb *penatxo*. *Pinya*, der. del llat. PĪNEA ‘pinya del pi’ ha passat a designar la panotxa per la semblança de la forma globulosa i les llavors apinyades. *Capça* probablement és deverbals de *capçar* ‘posar al cap, a l’extrem’ (< llat. vg. CAPITIARE); presenta diversitat fonètica: *catsa* 36, *catza* 1, 5, 6,

8, 9, 11, 13, per assimilació; *capza* 10, 12, per sonorització de la sibilant; der. *capçot* 45; denominació afí: *cabeça* 16, 73. *Espiga*, del llat. SPĪCA, de ‘espiga del blat i altres cereals’ s’ha estès a la panotxa; *espigó* 139, 160 podria ser una confusió amb l’espigall de la planta, que coneix aquestes denominacions: *cap* 162, 163, 166, 175 (o *cap de la dacsca* 158), *capçó* 39, *espigol* 120, 148, *floret* 23, *plomall* 171, 179, *plumero* 63.

Altres mots més locals: *fusada* 52, per la semblança de la inflorescència amb el moixell que es posa al fus; *pa* 85, per la massa compacta dels grans, der. *panissa* (var. *pani*[θ]a 138, 139; *panissola* 148); *bossa* 36, per les fulles que embolcallen els grans i que tenen noms específics (*clofa* 9; *palló* 43, 46, *palloc* 176, *pallarocs* 182, der. de *palla*; *pallarofa* 158, *barallofa* 125, 130, modificacions de *perellofa*); *massorca* 124 ← cast. *mazorca*, des de ‘porció del cerro que es posa al fus’; *dacsca* 166, per metonímia (tot per la part). Geolingüísticament, *panolla* és val. i *capça*, sobretot sept., mentre que *panotxa* és cat. central, nord-occ. perifèric i val. mer., *pinya*, nord-occ. i bal., i *espiga*, repartit entre mall., cat. central i val. mer.

Són mots normatius *panolla*, *panotxa*, *espiga* (*de blat de moro*), *espigall* (absent dels nostres materials), des del DG₁, 1932.

